



Vägledande ställningstagande om utbildning

För att uppnå en enhetlig rättstillämpning och ett rättssäkert förfarande vid genomförande av val bedömer Valmyndigheten att

- Länsstyrelserna ska genomföra utbildning av valnämnderna inför varje val.
- Länsstyrelsernas utbildning av valnämnderna ska innehålla de moment som finns i Valmyndighetens utbildningsmaterial. I momenten beskriver myndigheten det arbete valnämnden, röstmottagare och rösträknare med flera ska utföra och på vilket sätt det ska utföras vid mottagandet av röster, granskning, rösträkning m.m.
- Länsstyrelserna får komplettera eller ersätta Valmyndighetens utbildningsmaterial men ska då kvalitetssäkra materialet.
- Kommunen ansvarar för att alla som ska arbeta i valadministrationen inom kommunen får nödvändig utbildning inför ett val.
- Röstmottagarna ska genomgå en utbildning inför varje val.
- Valnämndernas utbildning av röstmottagare ska innehålla de moment som finns i Valmyndighetens utbildningsmaterial. I momenten beskriver myndigheten det arbete röstmottagare, rösträknare med flera ska utföra och på vilket sätt det ska utföras vid mottagandet av röster, granskning, rösträkning med mera.
- Valnämnderna bör kontrollera närvaron vid utbildningstillfällen för att säkerställa att den som förordnas som röstmottagare har genomgått utbildning.
- De regionala och lokala anpassningarna av utbildningsmaterialet bör vara väl avvägda och i första hand avse ändringar eller tillägg som t.ex. handlar om lokala säkerhetsrutiner eller valnämndens beslut gällande röstmottagningen i den egna kommunen.

1 Bakgrund

Valmyndighetens vägledande ställningstaganden ska verka för en likriktad rättstillämpning, ett rättssäkert förfarande och samtidigt bidra till kompetensutveckling.

Röstmottagare, rösträknare med flera bör få en likvärdig utbildning inför sina uppdrag. Detsamma gäller för valnämnderna, som i sin tur ansvarar för utbildningen av röstmottagare. I de utbildningsprodukter Valmyndigheten tar fram inför ett val ingår det moment där myndigheten beskriver det arbete som ska ske vid genomförande av val. Att valadministrationen utför arbetet lika i så stor utsträckning som möjligt är viktigt för förtroendet för genomförandet av val och underlättar även vid eventuellt behov av granskning eller uppföljning i efterhand.



2 Motivering

2.1 Gällande rätt m.m.

För detta vägledande ställningstagande är följande bestämmelser och förarbeten relevanta.

Valmyndigheten ska inför varje val ta fram utbildningsmaterial avseende valet och tillhandahålla länsstyrelserna och valnämnderna detta. (3 kap. 1 § andra stycket vallagen, 2005:837)

Länsstyrelsen är regional valmyndighet med ansvar i länet för frågor om val och för utbildning av valnämnderna. (3 kap. 2 § vallagen)

Röstmottagare förordnas av valnämnden. Som röstmottagare får endast den förordnas som har fått sådan utbildning som krävs för uppdraget. Vid utbildningen ska det utbildningsmaterial som Valmyndigheten tillhandahåller användas. Valnämnden får dock ersätta delar av materialet eller komplettera detta om det behövs med hänsyn till lokala förhållanden. (3 kap. 5 § vallagen)

För att bl.a. främja utvecklingen av en enhetlig praxis i valförfarandet framstår det som lämpligt att Valmyndigheten [...] utvecklar och tillhandahåller nödvändigt utbildningsmaterial och att detta i möjligaste mån utnyttjas av valnämnderna i utbildningen. (prop. 2013/14:124, s. 15)

Valnämnden ska säkerställa kvaliteten på material som kompletterar eller ersätter delar av Valmyndighetens utbildningsmaterial. (prop. 2021/22:52, s. 29)

Valnämndens möjlighet att anpassa utbildningen till lokala förhållanden kan t.ex. handla om utbildningsmaterial om lokala beslut som valnämnden har fattat, lokala säkerhetsrutiner och andra lokala rutiner för genomförandet av val i kommunen. (prop. 2021/22:52, s. 63)

I förarbetena till bestämmelsen om länsstyrelsens utbildning av valnämnden uttalar regeringen bland annat följande. Den omständigheten att genomförandet av allmänna val är ett i detalj reglerat och omfattande administrativt förfarande och det förhållandet att val sker sällan och att regelverket som styr förfarandet oftast förändras i någon del mellan varje val talar alltså starkt för att även utbildning av valnämnderna behövs inför varje val. Regeringen konstaterar att Valmyndigheten kommer att ha det övergripande ansvaret för frågor om val. Mot den bakgrunden anser regeringen att det är lämpligt att Valmyndigheten, liksom hittills, utvecklar och tillhandahåller behövligt utbildningsmateriel och att detta utnyttjas i utbildningen. Regeringen ser inte att det finns något behov av att ytterligare reglera utbildningens innehåll. (prop. 2013/14:124, s.16 f.)

2.2 Valmyndighetens bedömning

En grundläggande förutsättning för ett korrekt genomförande av allmänna val och därmed för väljarnas förtroende för valförfarandet är att röstmottagarna är väl insatta i de bestämmelser som gäller för val. Röstmottagarna bör även känna till vad rollen innebär och vara insatta i grundläggande regler om demokrati och objektivitet, det vill säga saklighet och opartiskhet.

Innehållet i Valmyndighetens material för valnämndernas utbildning av röstmottagare täcker in de delar som Valmyndigheten anser vara väsentliga för att alla röstmottagare ska få en fullgod och likvärdig kunskapsgrund inför sitt uppdrag.



Materialet för länsstyrelsernas utbildning av valnämnderna innehåller de delar som Valmyndigheten bedömer är väsentliga för valnämnderna att ha som en gemensam kunskapsgrund inför ett val och kompletterar det utbildningsmaterial Valmyndigheten erbjuder på Valcentralen.

Det är obligatoriskt för den som ska förordnas som röstmottagare att ha fått den utbildning som behövs för uppdraget. Valmyndigheten anser därför att valnämnderna bör kontrollera närvaron på utbildningen för att säkerställa att bara de som genomfört utbildningen blir förordnade som röstmottagare.

Något motsvarande krav på genomförd utbildning finns inte när det gäller länsstyrelsernas utbildning för valnämnderna. Valmyndigheten anser att kommunen bör ansvara för att alla som ska arbeta i valadministrationen inom kommunen får nödvändig utbildning inför ett val.

2.2.1 Regionala och lokala förhållanden

Eftersom genomförandet av val är ett i detalj reglerat och omfattande administrativt förfarande behöver såväl valnämnder som röstmottagare få utbildning inför varje val. Valnämnderna ska använda Valmyndighetens utbildningsmaterial vid utbildning av blivande röstmottagare men får ersätta eller komplettera materialet om det behövs med hänsyn till lokala förhållanden. De ska då kvalitetssäkra materialet, exempelvis genom samverkan med kommunjurist eller en annan valmyndighet.

Valmyndigheten tar även fram utbildningsmaterialet för länsstyrelsernas utbildning av valnämnderna. Det framgår av förarbetena till vallagen att länsstyrelserna ska använda detta vid utbildningarna. Det ligger i sakens natur att även länsstyrelserna får ersätta eller komplettera utbildningsmaterialet om det behövs med hänsyn till regionala eller lokala förhållanden. De bör i så fall kvalitetssäkra materialet i samråd med exempelvis jurist eller annan sakkompetens.

Valmyndigheten bedömer att valnämndernas utbildning av röstmottagare och länsstyrelsens utbildning av valnämnderna ska innehålla de moment där myndigheten beskriver det arbete som röstmottagare, rösträknare med flera ska utföra och på vilket sätt det ska utföras vid mottagandet av röster, granskning, rösträkning m.m. Länsstyrelsens utbildning av valnämnderna ska därutöver även innehålla de moment där Valmyndigheten beskriver det arbete som valnämnden ska utföra och på vilket sätt det ska utföras vid mottagandet av röster, granskning, valnämndens preliminära rösträkning med mera. Syftet med dessa beskrivningar är att uppnå ett enhetligt och rättssäkert förfarande och det är därför av stor vikt att alla får ta del av dem. Likartade rutiner inom valadministrationen underlättar även vid behov av eventuell granskning eller uppföljning i efterhand. De regionala och lokala anpassningarna av utbildningsmaterialet bör vara väl avvägda och i första hand avse ändringar eller tillägg som t.ex. handlar om lokala säkerhetsrutiner eller valnämndens beslut gällande röstmottagningen i den egna kommunen.